(א)אלא מכלים דכתיב ואת כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכנו והקדשנו ואמר מר הכנו שגנזנום והקדשנו שהקדשנו אחרים תחתיהן והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא כיון דעבד בהו מעשה איתסרו להו הכא נמי כיון שעשה בה מעשה אסרה: כי אתא רב דימי א"ר יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה, חפר בה בורות שיחין ומערות אסרה: כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לבעלי חיים לא אסרן עשאן חליפין לעבודת כוכבים אסרן כי אתא רבין אמר: פליגו בה רבי ישמעאל ב"ר יוסי ורבנן חד אמר חליפין אסורין חליפי חליפין מותרין וחד אמר אפילו חליפי חליפין נמי אסורין, מ"ט דמ"ד חליפי חליפין אסורין אמר קרא והיית חרם כמוהו כל שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו ואידך אמר קרא הוא הוא ולא חליפי חליפין ואידך ההוא מיבעי ליה למעוטי ערלה וכלאי הכרם שאם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ואידך ערלה וכלאי הכרם לא צריכי מיעוטא דהויא להו עבודת כוכבים ושביעית שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין עבודת כוכבים הא דאמרן שביעית דכתיב כי יובל היא קדש תהיה לכם מה קדש תופס את דמיו ואסור אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה, אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאה לחולין ת"ל תהיה בהווייתה תהא הא כיצד לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשביעית, לקח בבשר דגים, יצא בשר נכנסו דגים, בדגים יין, יצאו דגים נכנס יין, ביין שמן, יצא יין ונכנס שמן, הא כיצד אחרון אחרון נתפס בשביעית ופרי עצמו אסור ואידך קסבר שני כתובין הבאין כאחד מלמדין ואיצטריך הוא למעוטינהו:

מתני' שאלו את הזקנים ברומי אם אין רצונו בעבודת כוכבים למה אינו מבטלה אמרו להן אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין היה מבטלו הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, יאבד עולמו מפני השוטים אמרו להן א"כ יאבד דבר שאין צורך לעולם בו ויניח דבר שצורך העולם בו אמרו להן אף אנו מחזיקין ידי עובדיהן של אלו שאומרים תדעו שהן אלוהות שהרי הן לא בטלו:

גמ' ת"ר שאלו פלוספין את הזקנים ברומי אם אלהיכם אין רצונו בעבודת כוכבים מפני מה אינו מבטלה אמרו להם אילו לדבר שאין העולם צורך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות יאבד עולם מפני השוטים אלא עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין דבר אחר הרי שגזל סאה של חטים [והלך] וזרעה בקרקע דין הוא שלא תצמח אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין דבר אחר הרי שבא על אשת חבירו דין הוא שלא תתעבר אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין והיינו דאמר ריש לקיש אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שעושין סלע שלי פומבי אלא שמטריחין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי שאל פלוספוס אחד את ר"ג כתוב בתורתכם כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא מפני מה מתקנא בעובדיה ואין מתקנא בה אמר לו אמשול לך משל למה"ד למלך בשר ודם שהיה לו בן אחד ואותו הבן היה מגדל לו את הכלב והעלה לו שם על שם אביו, וכשהוא נשבע אומר בחיי כלב אבא כששמע המלך על מי הוא כועס על הבן הוא כועס או על הכלב הוא כועס הוי אומר על הבן הוא כועס אמר לו כלב אתה קורא אותה והלא יש בה ממש אמר לו ומה ראית אמר לו פעם אחת נפלה דליקה בעירנו ונשרפה כל העיר כולה ואותו בית עבודת כוכבים לא נשרף אמר לו אמשול לך משל למה"ד למלך ב"ו שסרחה עליו מדינה כשהוא עושה מלחמה, עם החיים הוא עושה או עם המתים הוא עושה הוי אומר עם החיים הוא עושה א"ל כלב אתה קורא אותה מת אתה קורא אותה א"כ יאבדנה מן העולם אמר לו אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה וללבנה לכוכבים ולמזלות לאפיקים ולגאיות יאבד עולמו מפני שוטים וכן הוא אומר אסוף

תורה אור: דה"ב כט · דברים ז · ויקרא כה · דברים ד

ולא מכלים · של בית המקדש שהזניחם אחז: **איפסרו להו** · גזרו עליהם חזקיה וסיעתו איסור עולם אף להדיוט דקתני גנזום ולא אמרינן ליפרקו וליפקו לחולין: **חפר בו בורות** · לעבודת כוכבים: **לא אסרן** · להדיוט אפי' הן שלו: **חליפין** · החליפן בעבודת כוכבים שהיתה לו עבודת כוכבים והחליפה לעובד כוכבים בבהמתו: **הוא** · כי חרם הוא: **למעוטי ערלה** · והכי משמע הוא תופס את דמיו כדאמרן כל שאתה מהיה אבל ערלה היא אסורה בכל מקום שהיא אבל דמיה אינה תופסת לאסרן ואם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דלא מיתפסי באיסורא וממונא הוא אע"ג דאיהו אסור לאתהנויי מינייהו מיהו ההיא הנאה מטיא לה על ידי ערלה (ב)אבל איהי לא מערלה קא מטיא ליה ודוקא קידושי אשה אבל איתהנויי מינייהו מדרבנן אסור: **שני כתובין הבאין כאחד** · לתפוס דמיהן באיסורן אע"פ שהן אסורין בכ"מ שהן: **הא דאמרן** · והיית חרם כמוהו: **קדש תופס את דמיו** · דכתיב ופדה בערכך: **מתבערין** · נאכלין קודם הביעור קודם שיכלה לחיה מן השדה אותו המין שמכר: **יצא בשר ונכנס דגים** · דכולי האי לא תפיס: **ופרי עצמו** · פרי של שביעית שמכר ראשון:

מתני' אף אנו מחזיקין ידיהן · של אלו העובדין לחמה וללבנה אם היינו רואין שאר עבודות כוכבים חריבות מעצמן ואלו קיימות היינו מודים לאלו: **גמ' פילוסופין** · חכמי האומות: **שעושים סלע שלי פומבי** · רושם שלי שאני רושם בו ובלע"ז קויי"ן עושין הפקר לכל שכל הרוצה לחתום בו יחתום בו כלומר שבאין על הערוה על כרחי ומולידין: **אלא שמטריחין אותי** · שאני יוצר הוולד על כרחי ומולידין שהרי גזרה (ג)לפני שינהוג העולם כמנהגו ומיבעיא לי היכא איתמר דריש לקיש ובאיזה מקרא הוא דורש קבלה זו שהקב"ה קובל על כך ובתנחומא דריש מאותו פסוק צור ילדך תשי וגו': **אל קנא** · מתקנא ננקום את עובדיהם: **עם החיים הוא עושה** · מלחמה ומכלה את ממונם: **לאפיקים** · אפיקי מוצאי מים: אסוף

מכרן וקדש בדמיהן מקודשת · פי' רש"י ודוקא קדושי אשה אבל איתהנויי אסור מדרבנן ויש ליתן טעם ולחלק שאין האשה דומה כל כך לחליפי הדמים אי נמי משום פריה ורביה לא גזרו רבנן [ועי' תוס' חולין ד: ד"ה מותר]: **משום** דהוי' עבודת כוכבים ושביעית שני כתובין הבאים כאחד · תימה הא אין שניהם שוין דעבודת כוכבים חליפי חליפין אסורין עד סוף כל העולם ובשביעית דוקא אחרון נתפס והשאר מותרין ואם כן אי הוי כתיב חד לא אתי חבריה מיניה [ועי' תוספות קדושין נח. ד"ה ושני]:

לוקחין

נב א מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' א סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קמה סעיף ז:

נג ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

נד ד מיי' פ"ה מהלכות אישות הלכה ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן כח סעיף כב:

נה ה מיי' פ"ו מהלכות שמיטה ויובל הל' ו:

נו ו מיי' שם הלכה ז:

נז ז מיי' שם הלכה ו:

רבינו חננאל

מזבח ששיקצום מלכי יון לעבודת כוכבים דלמא שאני התם דכתיב קרא בהדיא ובאו בה פריצים וחללוה אלא מן הכלים שהזניח אחז והא כלים לאו בני דעה נינהו ולא דידיה ניתהו ונאסרו דכתיב הכנו ואמר מר שגנזום והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא כיון דעבד בהו מעשה אסרם ש"מ העושה מעשה אפילו בדבר שאינו שלו אסרו: אמרו משמיה דר' יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרו חפר בו לשום עבודת כוכבים בורות שיחין ומערות אסרו וכן אע"פ שאמרו המשתחוה לבעלי חיים לא אסרם עשאן חליפין לעבודת כוכבים פירוש נתנם ולקח בחילופם עבודת כוכבים אסרם ר' ישמעאל בר' יוסי ורבנן פליגי חד אמר בחליפין אסורין חליפי חליפין מותרין שנאמר הוא הוא ולא חליפי חליפין וחד אמר אפי' חליפי חליפין אסורין שנאמר והיית חרם כמוהו כל שאתה מהיה מהן הרי הן כמוהו כו' הויא עבודת כוכבים ושביעית שני כתובין הבאין כאחד כו' כתיב הכא והיית חרם וכתיב בשביעית תהיה בהווייתה תהא כל שאתה מהיה ממנה הרי הוא כמוה כו' וכבר פירשנוה במס' קדושין ובזולתה ואסיק' ואידך קסבר שני כתובין הבאין כאחד מלמדין (א)אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר הם רבי ישמעאל בר' יוסי ורבנן דפרשין פלוגתייהו בהא מילתא בהדיא: **מתני'** שאלו הזקנים ברומא אם אין רצונו בעבודת כוכבים מפני מה אינו מבטלה אמרו להן אילו לדבר כו' · ת"ר שאלו פילוסופין הזקנים ברומא אם אין רצונו בעבודת כוכבים מפני מה אינו מבטלה אמרו להן אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה ולבנה לכוכבים ומזלות שהעולם צריך להן יאבד עולמו מפני השוטים כו' וכן הגוזל שדה וזרעה דין הוא שלא תצמח וכן הבא על אשת חברו דין הוא שלא תתעבר ממנו אלא העולם נוהג כמנהגו ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין והיינו דאמר ריש לקיש לא דיין לרשעים שעושין סלע שלי פומבי פירוש כגון שמערבין נחשת בכסף לעשות סלע גדולה כדגרסינן בב"ב עתיד נכסין עתיד פומבי דבר הנראה גדול אלא שמטריחין אותי כדכתיב הוגעתם ה' בדבריכם: שאל פילוסוף את ר"ג כתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה מפני מה מתקנא בעובדיה ואינו מתקנא בה אמר לו משל למלך שהיה לו בן ואותו הבן גידל כלב והעלה שם הכלב בשם אביו וכשנשבע א"ל חיי כלב אבא אביו על מי יש לו לכעוס על בנו או על הכלב הוי אומר על בנו א"ל כלב אתה קורא לעבודת כוכבים והלא יש בה ממש שפעם אחת נפלה דליקה ונשרפה כל העיר ואותה

(א) נראה דחסר כאן וצ"ל ודאמרינן בעלמא כיונא למ"ד דשני כתובין כבאין כאחד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר הם ר' ישמעאל וכו'.

לעיל נב:
צ"ל מכרם
סנהדרין מז:
(קדושין כו)
צ"ל ליה
קא מטיא לה
כצ"ל ר"מ
[קדושין נח. חולין קמ. תמורה לג:]
[קדושין ט: לקמן כב. נדרים מז:]
*[קדושין כד. וש"נ]
*שם נח.
סוכה מ:
**
[שביעית פ"ח מ"ז סוכה מ: קדושין נח. בכורות ס:]
[תוספתא פ"ו]

*המספרים בסוגריים (1)(2) מכוונים למ"ד בענין חליפי חליפין כדי להקל על המעקב

דברים ז:כו ולא תביא תועבה ... והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא

**בסוגריים יש רקע לב' כתובים דע"ז ושביעית, דיון ע' הקלע בסוגריים עוזר לעקוב אחר המשא ומתן בין ב' השיטות (אידך - אידך)

נושא/מבנה
△ ב' מימרות בשמו של ר' יוחנן
◇ על דברים שאינם נאסרים ע"י השתחוואה אבל נאסרים בדרכים אחרים
1-קרקע עולם
2-בעלי חיים

נושא
מח' אי נאסרים חליפי חליפין של ע"ז

מבנה
להקל על המעקב אחרי השיטות

נושא/מבנה
דו-שיח בשאלה - למה הקב"ה לא מאבד ע"ז

מבנה (עזר)
⋈ סדרה של שאלות ותמיהות בנושא ע"ז
△ תשובות של החכ' לפלוסופין
≡ אמשול לך משל
◇ משלים

הגהות הב"ח (א) גמרא אלא מכלים כצ"ל ואות ו' נמחק: (ב) רש"י ד"ה למעוטי וכו' אבל איהי · נ"ב פי' כלומר שנהנה ממנה: (ג) ד"ה אלא וכו' גזרה היא לפני וכו' ובתנחומא· נ"ב וכן הוא בויקרא רבה סוף פרשה כ"ג ובבמדבר רבה פרשה פ' ח: